

REGISTERBLAD

Namn och datum: Mattias Jansson (981021), Karin Ek (990126)

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I STOCKHOLMS LÄN

Områdesnummer och namn:

NRO01032 YNGERNOMRÅDET

Kommun: Södertälje (0181), Nykvarn (0140) och Gnesta (Södermanlands län)

Kartblad: 10H SO

Area: Ca. 3 030 ha, varav 1 590 ha land och 1 440 ha vatten

Naturgeografisk region: 24 Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 61 Norrström

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde

Sjölandskap	Ås	
	Sjö	Fauna

Värdeomdöme: Yngern, Stora Envättern och Hundsjön är av högsta värde från limnologisk synpunkt. Sjöarnas goda vattenkvalitet samt områdets storlek, variation och ostördhet utgör stora naturvärden. Sjöarna har också viktiga förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv. Området hyser bl.a. goda bestånd av storlom och fiskgjuse. Yngerns stora värde för fågellivet har varit stabilt under lång tid. Sjön har även en mycket artrik fisk- och bottenfauna. Förutom vanliga insjöfiskar förekommer bl. a. nissöga, småspigg, nors och lake. Bottenfaunan innehåller många sällsynta och rödlistade arter, varav många har höga krav på god vattenkvalitet. Turingeåsen mellan Yngern och Vällingen är av mycket högt geovetenskapligt värde som orört grusområde med åsnät, kullar och dödisgropar.

Huvudkriterier: A, B, C, D

Förutsättningar för bevarande: Områdets karaktär av varierande natur bevaras. Skogsbruk på de små öarna i sjön Yngern samt i områden med särskilt värdefull lundflora bör begränsas och i vissa fall helt undvikas.

Värdet kan påverkas negativt av omfattande skogsavverkningar, bebyggelseexploatering, grustäkt, muddringar, förorenande utsläpp i sjöarna, störningar på sjöfågellivet.

Säkerställande: Stora Envättern med omgivning har avsatts som naturreservat med fastställd skötselplan (beslutsdatum 1996-12-03).

Områdets huvuddrag: Yngern är med sina 14 000 ha (14 km²) den största sjön i södra delen av länet. Den är flikig, relativt smal och krökt som ett C. Formen gör att sjön naturligt kan delas upp i Norra respektive Södra Yngern. Även mellanpartiet utgör egentligen ett eget "bäcken". Tillrinningsområdet är

relativt opåverkat och består i huvudsak av mycket kuperad skogsmark som är förhållandevis obruten av bebyggelse. Barr- och blandskogar avbryts av hållmarker och rikligt med myrar. Även lundartade partier förekommer, t.ex. i vissa dalgångar vid Yngsviken och på udden Stadaäng. Omfattande kalavverkningar har utförts vid sjöns stränder och på de större öarna. I öster avgränsas sjön av en rullstensås, Turingeåsen, som bildar ett näs mellan Södra Yngern och sjön Vällingen. Utöver Yngern och dess öar ingår delar av sjöns omgivning i det skyddsvärda området. Dessa delar utgörs av Stadaäng på Södra Yngerns norra strand, åsen i öster samt sjöarna Stora Envättern och Sarvsjön med omgivning söder om Yngern. Naturvärdets styrka varierar mellan de olika delområdena. Själva sjön Yngern, öarna och åsen har högsta naturvärde. Yngernområdet är även värdefullt för det rörliga friluftslivet. Sjön används flitigt för bad och kanotpaddling och omgivningarna utgör värdefulla bär-, svamp- och strövmarker. Sörmlandsleden passerar genom området.

Yngern, som är länets näst största sjö (Mälaren undantagen) är en näringsfattig skogssjö med mycket klart vatten. Största uppmätta vattendjup är 26 m. Sjön är föga påverkad av föroreningar. Vattnet används av många som dricksvatten utan föregående rening. Med sin flikiga utformning med många vikar, holmar, grund och djupområden har Yngern också många olika typer av bottenmiljöer. Detta medför också att Yngern har ett rikt bottenlevande djurliv.

Bottenfaunaundersökningar visar att Yngerns bottenfauna är mycket skyddsvärd med åtskilliga rödlistade eller i övrigt sällsynta, renavattenkrävande eller föroreningskänsliga arter, t.ex. gul forsslända (*Heptagenia sulphurea*), spräcklig öringmatslända (*Baetis fuscatus*) samt husbyggande nattsländan *Goera pilosa*. Båda arter som man sällan finner i sjöar. Dessutom finns många försumningskänsliga arter, t.ex. sötvattenmärlan (*Gammarus pulex*), slamsländan *Caenis luctuosa* samt de rödlistade snäckorna *Marstoniopsis schlotzi*, *Valvata piscinalis* och *Myxas glutinosa*. Även glacialrelikta kräftdjur förekommer, t.ex. *Pallasea quadrispinosa* och *Gammarus pulex*. Signalkräfta har inplanterats. Man återfinns också förhållandevis många fiskarter i sjön (ca 15 arter), bl.a. det rödlistade nissögat.

Floran i Yngern indikerar renavattenförhållanden. Vid kransalginventering har man bl.a. funnit *Nitella* (troligen arten *opaca*). Välutvecklad kortskottsvegetation hittas på lite flackare stränder, bl a vid Bommersvik.

Fågellivet är rikt. I sjön finns bl.a. länets näst största bestånd av storlom. Bland övriga fågelarter förekommer starka stammar av såväl fiskgjuse som storskrake. Dessutom förekommer småskrake, silltrut och lärkfalk.

De mindre öarna i sjön är opåverkade av modernt skogsbruk och har därför ett särskilt intresse för växt- och djurlivet.

Udden vid Stadaäng är bevuxen med blandskog med stort inslag av ädla lövträd och hassel. Lundfloran är rik med arter som t.ex. tandrot, lungört, tibast, underviol och tvåblad.

Åsen på näset mellan Yngern och Vällingen är huvudsakligen barrskogsbevuxen och har en starkt bruten topografi. Branta och höga åsryggar växlar med ibland djupa åsgropar. Partiet väster om Tingsåtra är mäktigt med höga ryggar med branta sidor. Svagt utbildade klapperstensfält kan iakttas på flera ställen.

Fem av åsgroparna är vattenfyllda och bildar karaktäristiska åsgropssjöar med runda former, stora djup och klart vatten. Sjöarna är mycket näringsfattiga och känsliga för förurning. De har inga eller mycket små synliga tillflöden och utlopp. Vattenutbytet sker i stället inuti åsen. En mycket intressant algplanktonflora och förekomsten av klorofyllbärande (gröna) svavelbakterier gör att sjöarna, särskilt Hundsjön, har ett stort vetenskapligt intresse. Den speciella vattenmiljön orsakas framför allt av särskilda

temperatur- och ljusförhållanden samt tidvis syrefria bottnar. Limnologisk forskning har skett i åsgropssjöarna sedan mitten på 1960-talet.

Sjön Stora Envättern ligger endast 1 km söder om Yngern men tillhör ett annat tillrinningsområde, nämligen Trosaåns. Stora Envättern är den högst belägna sjön i detta vattensystem. Tillrinningsområdet är oexploaterat och sjön har inte utsatts för föroreningsutsläpp. Två rivna hålldammar i utloppet tyder på att sjön under någon period varit reglerad. Sjön är drygt 11 m djup med två markerade djuphålur. Vattnet är näringsfattigt och klart med ett siktdjup på ca 6 m. Sjön är känslig mot förorening eftersom jordlagren i tillrinningsområdet är tunna men vattnet är idag inte surare än att mört kan leva och föröka sig. Vattenvegetationen är sparsam, men i vattnet längs stränderna växer t.ex. notblomster, braxengräs sylört, nålsäv och strandpryl. Stränderna är till största delen steniga och bevuxna med fr.a. pors. Skogen runt Stora Envättern består främst av tall och björk. Efter omfattande avverkningar under 1800-talet och senast 1920 har skogen i reservatet lämnats orörd. Skogen är självsådd och rik på död ved, medan äldre träd är sällsynta. I sydöstra delen av reservatet finns gammal granskog i vilken åtskilliga rödlistade vedsvampar har hittats, bland andra blackticka. De karga markförhållandena medför att skogen växer förhållandevis långsamt. I och intill sjön häckar bl.a. storlom och fiskgjuse.

Sarvsjön, väster om Yngsviken, är en liten skogssjö vars största naturvärde ligger i förekomsten av agstrax söder om sjön. Växtplatsen torde innehålla ett av länets största bestånd av denna i länet ovanliga växt. Även omgivningarna kring sjön är botaniskt intressanta. Vissa av dalgångarna mot Yngsviken innehåller inslag av ädla lövträd samt rikligt med hassel och skogstry. Floran är lundartad med exempelvis sårläka, tandrot, gulsippa, vätteros och underviol.

Anmärkningar: Området ingår i Länsstyrelsens naturvårdsprogram (objektnummer 81.13).

För att följa föroreningens utveckling har provtagningar skett i Stora Envättern sedan början av 80-talet. Sjön ingår i den nationella miljöövervakningen som en bland 26 svenska sjöar med intensiv biologisk och kemisk provtagning.

Områdets västligaste del ligger i Södermanlands län.

Referenser

Elfström E, 1976: Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län. Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport nr 1976:12.

Lingdell, P.-E. och E. Engblom, 1991, Vattenkvaliteten i några sjöar och vattendrag i Stockholms län, Bedömningar utifrån bottenfaunans sammansättning, Länsstyrelsen i Stockholms län Rapport 1991:16.

Lingdell, P.-E. och E. Engblom, 1991: Föroreningssituation och naturvärden i några vatten inom Södertälje kommun.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1975: Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län, inventering utförd av E. Elfström 1975. Planeringsavdelningen/Naturvårdsenheten, Stockholm

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1977: Inventering av botaniskt värdefulla områden i Stockholms län utförd av L-E Kers. Planeringsavdelningen/Naturvårdsenheten, Stockholm

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1983: Naturvårdsprogram för Stockholms län, del 1. Skyddsvärda områden för naturvård och friluftsliv. Naturvårdsenheten, Stockholm

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1994: Turingeån. Resultat av 1989 års vattenkemiska provtagningar. Länsstyrelsen i Stockholms län Rapport 1994:13

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1995: Grus- och berginventering i Stockholms län. Rapport nr 1995:3.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1996: Naturkatalog för Stockholms län (remissupplaga).

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1997: Våtmarksinventering i Stockholms län. Rapport nr 1997:1.

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1997, Kräfter och kräftpest i Stockholms län, Länsstyrelsen Rapport 1997:7.

Stadsarkitektkontoret i Södertälje kommun, 1981: Allemansrättslig tillgänglig mark i Södertälje kommun, Inventering utförd av M. Jansson, Södertälje.

Södertälje kommun, Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen, 1992: Yngern är unik. Beskrivning av sjön med förslag till hur den ska bevaras.

Strid T, 1996: Fågelliv. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Södertörnsekologerna, 1996: Inventering av kransalger inom sju kommuner på Södertörn. Utförd av T. Giegold och B. Tutturen i samarbete med I. Blindow, Lunds Universitet, 1996:1